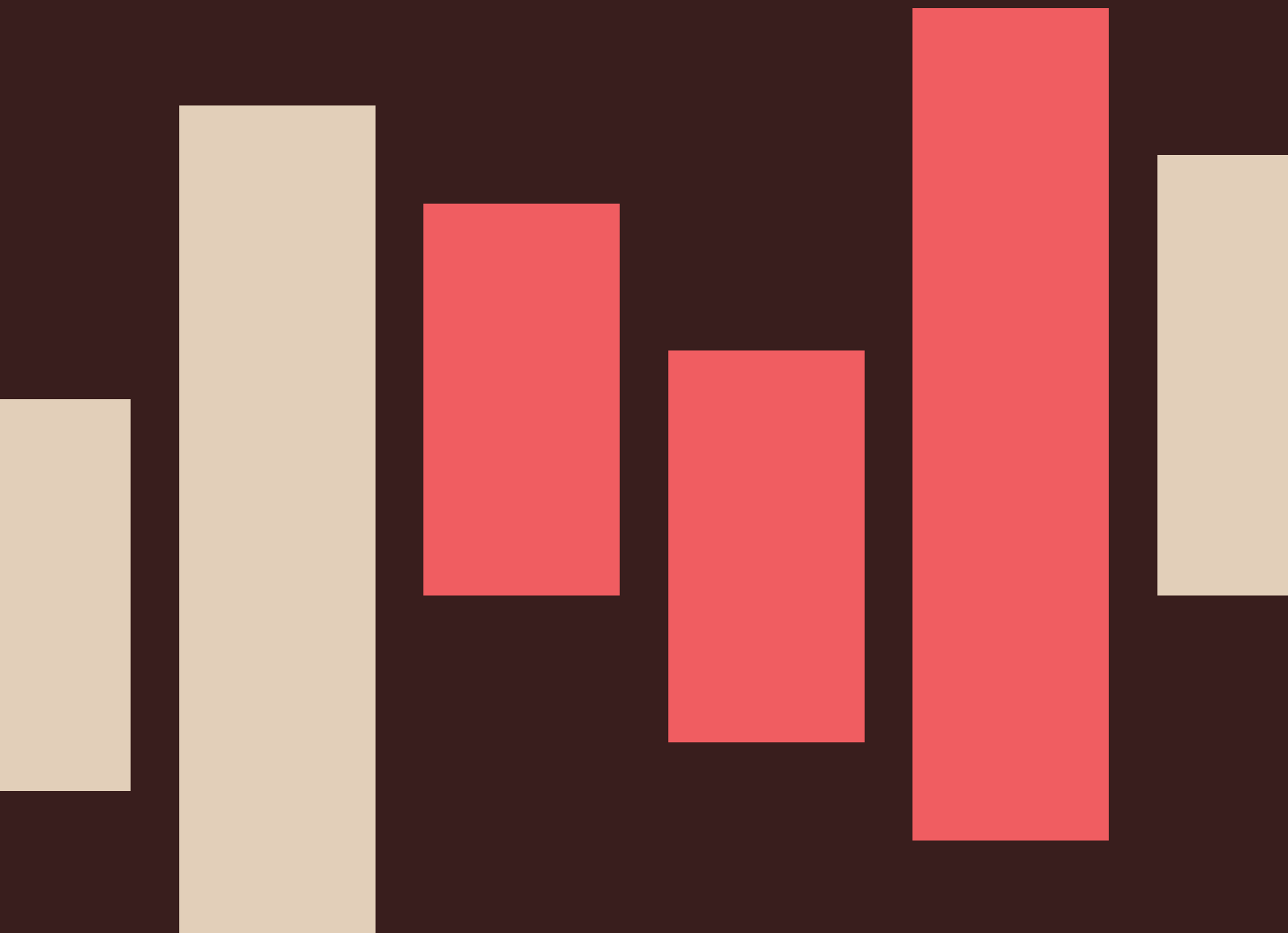

Regional bibliotekplan for Finnmark 2025–2037

Finnmark fylkeskommune
Finnmárkku fylkkagielda
Finmarkun fylkinkomuuni

Innhold

Forord	3
Innledning til regional bibliotekplan	4
Bibliotekene i Finnmark	5
Føringer for biblioteksektoren	8
Bibliotekenes tre funksjoner	10
Bibliotekets rolle som arena – et møtested i det offentlige rom	10
Bibliotekets rolle som kulturaktør	10
Bibliotekets rolle som kunnskapsaktør	11
Status og utfordringsbildet for bibliotekene i Finnmark	13
Visjon: Gode bibliotek bidrar til gode liv i Finnmark	15
Mål og strategier	18
MÅL 1: Bibliotekene i Finnmark har gode rammebetingelser	18
MÅL 2: Bibliotekene i Finnmark er gode lokale møtesteder	19
MÅL 3: Bibliotekene i Finnmark formidler kunnskap og læring	19
MÅL 4: Bibliotekene i Finnmark formidler kultur og litteratur	20
Oppfølging av bibliotekplanen	20

Forord

Dette er den første regionale planen om bibliotek i Finnmark, og vi ser frem til å samarbeide med bibliotekene i Finnmark og andre som gjør en innsats for bibliotek i Finnmark.

«Gode bibliotek bidrar til gode liv i Finnmark» er planens visjon. Det er det vi strekker oss etter, i realisering av planens mål og strategier. Planen tar utgangspunkt i bibliotekenes mange roller, som arena og møtested, kulturaktør og kunnskapsaktør.

Mitt ønske er at Finnmark alltid må ha en lesende befolkning som tør å ytre sine meninger og respekterer de man er uenige med. Sannhet- og forsoningsrapporten peker på kulturinstitusjoners vesentlige rolle i forsoningsarbeidet. Nettopp her har bibliotekene i Finnmark en unik rolle som bidrar til et velfungerende demokrati.

Alle kommuner er forskjellige, derfor skal ingen bibliotek være helt like. Likevel kan alle innbyggere i Finnmark forvente et grunnleggende likt tilbud og likeverdig tilgang til de samme kildene. Det ligger en klar utfordring i denne planen: at kommunene selv må gjøre seg opp en mening om hva man vil med bibliotek tjenesten til sine innbyggere.

Jeg ønsker lykke til med iverksetting av bibliotekplanen de neste 12 årene.

Hans-Jacob Bønå
Fylkesordfører

Innledning til regional bibliotekplan

Bibliotekene defineres som en grunnstein i det norske samfunnet og i lokalsamfunnene i Finnmark. Bibliotekene er med på å bygge lesekultur blant barn, unge og voksne. Bibliotekene gir innbyggerne gratis tilgang til kunnskap, muligheter til å oppleve kultur og er offentlige og inkluderende møteplasser for samtale og debatt for hele befolkningen. Bibliotekene er med på å utvikle lokalsamfunn og demokrati. Gode bibliotek bidrar til gode liv i Finnmark!

Formålet med regional bibliotekplan baserer seg på lov om folkebibliotek som definerer bibliotekenes rolle bredt: Bibliotekene skal fremme opplysning, utdanning og annen kulturell virksomhet, formidle bøker og andre medier gratis, samt være en del av det offentlige rom, en uavhengig møteplass og arena for offentlig samtale og debatt.

Planen er utarbeidet som en regional plan i henhold til plan- og bygningsloven. Planen er styrende for offentlig bibliotekpolitikk i Finnmark og påvirker kommunal og statlig planlegging og virksomhet i regionen.

De overordna forholdene i Finnmark beskrives i Finnmark fylkeskommunes kunnskapsgrunnlag til utviklingsplan, denne kunnskapen ligger også som forutsetning for denne planen. Det ble i tillegg utarbeidet et eget kunnskapsgrunnlag som ligger til grunn for analysene og definering av utfordringer i bibliotekplanen. Kunnskapsgrunnlaget inneholder en litteraturliste med kildehenvisninger til funn nevnt i planen.

Den regionale bibliotekplanen skal følges opp med toårige handlingsprogram som skal beskrive konkrete tiltak og angir hvem som har ansvar for gjennomføringen. Alle bibliotekteiere, kommuner, fylkeskommunen og staten, må ta på seg oppgaver og ansvar for måloppnåelse.

Bibliotekene i Finnmark

Biblioteksektoren i Finnmark omfatter kommunale folkebibliotek, skolebibliotek, bokbusser, fag- og forskningsbibliotek, fylkesbibliotek og Sametingets bibliotek.

Folkebibliotekene/ kommunenes folkebibliotek og grunnskolebibliotek

Det er folkebibliotek i alle de 18 kommunene i Finnmark. Kommunene har ansvar for eierskap og drift av skolebibliotekene i grunnskolen. Fylkets bokbuss, eid av Nesseby og Tana kommuner, deltar i interkommunale og internasjonale samarbeid.

Finnmark fylkesbibliotek

Fylkesbiblioteket er en del av Finnmark fylkeskommune og ivaretar regionale bibliotekoppgaver og regional bibliotekutvikling. Fylkesbiblioteket initierer og koordinerer felles utviklingsprosjekter i biblioteksektoren i Finnmark.

Finnmark fylkesbibliotek har nasjonalt ansvar for finsk bibliotekstjeneste og driver tjenesten Finmarksbiblioteket, en lokalhistorisk samling som består av litteratur, fotografier og privatarkiv fra Finnmark og nordområdene. I tillegg formidler Finnmark fylkesbibliotek kvensk/norskfinsk litteratur gjennom Kvensk bibliotekstjeneste. Fylkesbiblioteket arrangerer Finnmark internasjonale litteraturfestival (Finnlitt).

Fylkeskommunen gir driftstilskudd til russisk bibliotekstjeneste i Sør-Varanger bibliotek og Bokbussen i Tana/Nesseby. Russisk bibliotekstjeneste sikrer alle innbyggerne i Finnmark tilgang på russisk litteratur på sine folkebibliotek. Sør-Varanger bibliotek tilbyr utlån av depot til bibliotek i Finnmark. I tjenesteytingen inngår også informasjons- og opplysningstjeneste, rådgivning og relevant formidling. Bokbussen bringer samisk og norsk litteratur ut til innbyggerne der de bor, og kjører i Tana, Nesseby, Sør-Varanger og Utsjok kommune i Finland. Bokbussen eies av Tana kommune og Nesseby kommune.

Skolebibliotek i de videregående skolene

Fylkeskommunen eier og driver bibliotekene i de videregående skolene. Staten ved Utdanningsdirektoratet eier og driver skolebibliotekene ved de to samiske videregående skolene i Finnmark. Skolebibliotekarene fra de videregående skolene samarbeider i et fagforum for skolebibliotekarere i Finnmark.

Primærbrukere er elever og ansatte i den enkelte videregående skole. I tillegg er det et utstrakt samarbeid om nettskole og voksenopplæring. Skolebibliotekene er en pedagogisk ressurs for finnmarkselever i opplæringen.

Sametingets bibliotek

Sametingets bibliotek har Norges største samling av bøker og annet materiell på samiske språk og om samiske forhold. Biblioteket er et kompetansesenter for samisk litteratur og samisk bibliotekstjeneste, og et forvaltningsbibliotek for Sametingets politikere og ansatte. Samlingen er tilgjengelig og kjent både for andre bibliotek og individuelle lånere.

Fag- og forskningsbibliotek

UiT Norges arktiske universitet har campusbibliotek i Hammerfest og Alta. Hovedoppgaven til universitetsbiblioteket er å støtte forskning, undervisning og formidling ved UiT. Primærbrukerne er studenter og ansatte ved UiT, men alle kan låne fra bibliotekenes samlinger.

Sámi allaskuvla / Samisk høgskoles bibliotek er et offentlig fag- og forskningsbibliotek i Kautokeino for ansatte og studenter, og har Samisk høgskole-avtaler om desentraliserte studieopplegg med andre studiebibliotek og folkebibliotek.

Nasjonalbiblioteket

Nasjonalbiblioteket er statens utviklingsorgan for bibliotekfeltet og skal bidra til å utforme og gjennomføre en nasjonal bibliotekpolitikk for folke- og fagbibliotek. Nasjonalbiblioteket har faglig ansvar for nasjonal bibliotekstrategi.

Nasjonalbiblioteket skal bidra til å utvikle og styrke bibliotekene som aktive og aktuelle samfunnsinstitusjoner gjennom tjenesteutvikling og i dialog med norske folke- og fagbibliotek. Nasjonalbiblioteket forvalter prosjektmidler for bibliotekutvikling, innsamling av bibliotekstatistikk til Kostra, informasjonsarbeid om Nasjonalbibliotekets tjenester og drift av bibliotekutvikling.no.

Norsk bibliotekforening Nord – NBF nord

Norsk Bibliotekforening er en interesseorganisasjon som jobber for å fremme kunnskap om bibliotekenes oppgaver i samfunnet og tale bibliotekenes sak. NBF nord jobber spesielt for biblioteksaken i Nordland, Troms og Finnmark.

Samisk og kvensk/norskfinsk i bibliotekene

Finnmark har en stor samisk og kvensk/norskfinsk befolkning, med samer som urfolk og kvener/norskfinner som nasjonal minoritet. Finnmark er det fylket med flest kommuner innen forvaltningsområdet for samiske språk, og inngår som helhet i det samiske språkforvaltningsområdet. Fylkesbiblioteket forvalter tospråklighetsmidler fra Sametinget til samiskspråklige arrangement i folkebibliotekene i Finnmark og andre tiltak.

I biblioteksektoren er det egne strukturer for formidling av samisk og kvensk/norskfinsk litteratur, som kvensk bibliotekjeneste og samisk bibliotekjeneste.

Det er også samarbeid mellom ulike aktører og bibliotekene, ofte internasjonalt, innen både samisk og kvensk/norskfinsk språkområder.

Sannhets- og forsoningskommisjonen la frem sin rapport i 2023, og påpeker at kulturinstitusjoner kan ha en vesentlig rolle i forsoningsarbeidet. Bibliotekene med sin brede rolle som møteplass, kunnskaps- og formidlingsaktør kan ta et betydelig ansvar for forsoningsarbeidet i Finnmark.

Et godt samarbeid mellom Sametingets bibliotek, Fylkesbiblioteket og bibliotekene i Finnmark kan bidra til å øke interessen for samisk litteratur og kultur gjennom utvikling av felles prosjekter og arrangementer.

Internasjonalt biblioteksamarbeid

Bibliotekene i Finnmark har lang tradisjon for internasjonalt samarbeid på tvers av landegrensene i nord. Bibliotek i Finnmark var pionerer i Barentsamarbeidet og en viktig del av folk til folk-samarbeidet. Fylkesbiblioteket i Finnmark har samarbeidet med regionale aktører på finsk og russisk side over lang tid. Biblioteksamarbeidet inn mot samarbeidspartnere i Finland skal forsterkes i planperioden, for å gi et bedre tilbud i Finnmark, spesielt med tanke på kvensk/norskfinsk litteratur.

Barn og unge

Det er i barndommen den grunnleggende ferdigheten for lesing læres og bygges.

Det er derfor viktig med en satsing på skolebibliotek i grunnskolen og i videregående skole for å styrke barn og unges leseferdigheter og øke leselyst i tråd med regjeringens Leselyststrategi 2024. Skolene og bibliotekene kan sammen bygge kultur for lesing og utvikle barn og unges evne til å være kritiske lesere.

Folkebibliotekene har forutsetninger til å utvikle en lesende og opplyst befolkning, og skal ha aktuelle tilbud og tjenester for barn og unge. Kritiske lesere kan finne frem til ulike kilder og belyse en sak fra flere sider, og kan lese forskjellige tekster i både lengde og dybde. Folkebibliotekene kan bidra til å bygge en kultur for lesing, og å trene evnen til å være kritiske lesere.

Fylkesbibliotekets tjenester til kommunene skal også vise prioritering av barn og unge. Koordinering av lesekampanjen «Sommerles» er et eksempel.

Fylkesbiblioteket bidrar i arbeidet med litteraturprogrammet i den kulturelle skolesekken i Finnmark. På Finnmark internasjonale litteraturfestival har barn og unge sitt eget program som skal inspirere til aktiv bruk av litteratur.

Det er også i barndom grunnlaget for sosiale ferdigheter skapes i felleskap og gode lokale arenaer for hvor dette kan skje er viktig.

Digital utvikling i bibliotekene

Den digitale utviklingen påvirker utviklingen av bibliotektenester og -tilbud. Det skjer mye, også på nasjonalt nivå. Den digitale utviklingen er både et middel for bedre formidling og en nødvendighet for å sikre likeverdig tilgang til bibliotektilbud i hele fylket. Det digitale perspektivet er gjennomgående og handler både om infrastruktur, kompetanse, tjenester og innhold i bibliotekplanen.

Føringer for biblioteksektoren

Lovverk

Lov om folkebibliotek

Folkebibliotekloven beskriver kommunenes, fylkeskommunenes og statens oppgaver. I henhold til loven er folkebibliotek en lovpålagt tjeneste for kommunene.

Folkebibliotekene skal i henhold til lov om folkebibliotek fremme opplysning, utdanning og annen kulturell virksomhet, gjennom aktiv formidling og ved å stille bøker og andre medier gratis til disposisjon for alle som bor i landet. Folkebibliotekene skal være en uavhengig møteplass og arena for offentlig samtale og debatt.

Det enkelte bibliotek skal i sine tilbud til barn og voksne legge vekt på kvalitet, allsidighet og aktualitet. Bibliotekenes innhold og tjenester skal gjøres kjent. Folkebibliotekene er ledd i et nasjonalt biblioteksystem.

Fylkeskommunene skal i henhold til lov om folkebibliotek ivareta regionale bibliotekoppgaver og regional bibliotekutvikling, herunder gi råd til lokale myndigheter, yte bibliotekfaglig veiledning og assistanse, og arrangere møter og kurs om bibliotekspørsmål.

Staten har i henhold til lov om folkebibliotek ansvar for oppgaver som ikke naturlig hører inn under den enkelte kommunes ansvarsområde, eller som er av særlig betydning for opprettholdelse av et nasjonalt biblioteksystem.

Lov om grunnskoleopplæringa og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova)

Opplæringsloven beskriver kommunenes og fylkeskommunenes oppgaver for «at barn, ungdom og vaksne får god opplæring i eit godt miljø». Opplæringsloven sier at «elevane skal ha tilgang til skolebibliotek».

Mål, strategier og planer

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging ligger som et grunnlag for planlegging og utvikling, og det er flere Stortingsmeldinger og NOU-er som inneholder nasjonal bibliotekpolitikk og som er relevante og førende for bibliotekene i Finnmark.

FNs bærekraftsmål

FNs bærekraftsmål er viktige for lokal utvikling og er førende for all planlegging i Norge. Bibliotekene kan være viktige byggeklosser for å oppfylle FNs bærekraftsmål. Det henvises derfor til de aktuelle bærekraftmålene innen hvert av målene i planen.

Fag og læreplaner i skoleverket

Skolebibliotekene støtter fag- og læreplaner ved å tilby ressurser for dybdelæring, undervise i informasjonskompetanse og kildekritikk, bidra til livsmestring, støtte tverrfaglige temaer, og bygge relasjoner med lærere og skoleledelse.

Nasjonal bibliotekstrategi og utvidet nasjonal bibliotekstrategi

Til og med 2025 gjelder nasjonal bibliotekstrategi, Nasjonal bibliotekstrategi 2020-2023 - Rom for demokrati og dannelse, som har vært førende for regional bibliotekplan. Regjeringen ville bidra til å utvikle bibliotekene som synlige institusjoner i kommuner, skoler og læringsinstitusjoner. Det var et mål at bibliotekene skulle nå nye brukere med litteratur og lesing, legge til rette for kunnskapsformidling og at bibliotekenes digitale samlinger skulle økes.

Utvidet nasjonal bibliotekstrategi – ut 2025: Rom for demokrati og dannelse viderefører satsninger og må sees i sammenheng med regjeringens leselyststrategi for å øke leselyst og bygge god lesekultur.

Sammen om lesing – Leselyststrategien 2024–2030

Norske barn og unge har lavere leselyst og dårligere leseferdigheter enn før. Det er en utvikling regjeringen ønsker å snu. I leselyststrategien har bibliotekene en sentral rolle i å fremme leselyst og leseferdigheter blant barn og unge. De skal tilby variert litteratur, styrke litteraturformidlingen, og samarbeide med skoler for å bygge en sterk lesekultur.

Forebygging av ekstremisme – trygghet, tillit, samarbeid og demokratisk motstandskraft

Bibliotek har en rolle i å bygge demokratisk motstandskraft i befolkningen og styrke oppslutningen om demokrati og menneskerettigheter. Demokratiske ferdigheter handler om deltakelse og om å ytre sine meninger. Bibliotekenes rolle som inkluderende arena for læring, samtale og debatt, samt rom for diskusjon og uenighet trekkes fram.

Handlingsplan mot hets og diskriminering av samer 2025–2030 er en del av regjeringens arbeid med å forsterke og fornye innsatsen mot rasisme, hets og diskriminering på grunn av etnisitet og religion.

Sannhet og forsoning – grunnlag for et oppgjør med fornorskingspolitikk og urett mot samer, kvener/norskfinner og skogfinner

Regional avtale Kulturavtalen for Nord-Norge

Fylkeskommunene i Nordland, Troms og Finnmark har siden 1991 samarbeidet om felles satsing på kultur. Den nordnorske kulturavtalen er et sentralt verktøy for samarbeid og felles mål for både kulturpolitikk og utvikling av kulturlivet i nord, herunder også bibliotekene.

Bibliotekenes tre funksjoner

Bibliotekets rolle som arena – et møtested i det offentlige rom

Etter revidering av folkebibliotekloven i 2014 ble bibliotekenes rolle i større grad tydeliggjort som en del av det offentlige rom, en uavhengig møteplass og arena for offentlig samtale og debatt. Et sted der alle borgere har rett til å delta i meningsutveksling. Et aktivt bibliotek kan være et møtested for å skape engasjement for samfunnet, og gi borgere mulighet til å delta og ytre ulike meninger i møter og debatter i et fellesskap. Et offentlig sted hvor innbyggerne kommer i kontakt med hverandre og skaper interaksjon kan motvirke ulike utfordringer, som polarisering og sosial isolering.

Bibliotek er også et sted for å kun være. En uforpliktende og lavterskel møteplass.

I Finnmark utgjør bibliotekene et stort potensial for å kunne være møtesteder. Det er stort behov for å styrke fellesskapet, for integrering, for ungdom og eldre. Bibliotekenes lokaler og utforming må i større grad tilpasses lokale forhold.

Biblioteket som møteplass fordrer god fysisk tilgjengelighet og brukerorientert åpningstid, og funksjonen omfatter et vidt spekter av tjenester som bibliotekets brukere benytter. En fremtredende plassering av biblioteket i lokalsamfunnet bidrar positivt til utvikling av det enkelte lokalsamfunn og kan være en viktig arena for innbyggerne. Det kan være en styrke for lokalsamfunnet at bibliotek samlokaliseres med andre virksomheter.

Bibliotekets rolle som kulturaktør

Kultur er et overordnet og sammensatt begrep som inkluderer tilbud i kulturlivet, forskjellige typer ideer og levesett og utvikling av felles verdsett. Bibliotek er en del av den kulturelle infrastrukturen i et hvert lokalsamfunn. Bibliotekene er både en arena for kulturlivet, og en aktør som formidler, viderefører og utvikler kulturelle livsformer og verdier.

Finnmark har en mangfoldig historie og kultur. Det språklige mangfoldet og minoritetsspråkene samisk og kvensk/norskfinnsk er spesielt i Finnmark, og det er derfor viktig at disse er synlig i litteratur- og kulturformidlingen. Bibliotekene formidler også litteratur som bringer resten av verden til Finnmark. I tillegg har Finnmark en nyere flerkulturell befolkningssammensetning, og innbyggere fra mange forskjellige nasjonaliteter.

I Finnmark skal bibliotektilbudet reflektere det lokale kultur- og samfunnslivet, med et bredt utvalg av litteratur og tjenester forankret i internasjonale, nasjonale og lokale behov.

Bibliotekets rolle som kunnskapsaktør

Bibliotek i Norge har hatt rollen som dannelsesinstitusjoner i nesten 200 år. I kunnskapsformidling inngår mange forskjellige tilbud og tjenester, og et viktig aspekt er å bidra til gode leseferdigheter. I dag risikerer en av fem 15-åringer å få problemer i høyere utdanning og yrkesliv på grunn av for lave leseferdigheter. Slike tall, og det faktum at både voksne og unge nordmenn leser mindre nå enn før, er noe av bakgrunnen for at det er lansert en ny nasjonal leselyststrategi. Tiltakene må følges opp i bibliotekene.

En finsk studie fant sammenheng mellom fritidslesing og god leseforståelse. Gode leseferdigheter er ikke viktig bare i barneskolen, men påvirker også livskvaliteten senere, for eksempel for resultater på skolen og i utdanningsløpet, arbeidsliv og samfunnet ellers.

Skolebibliotek i grunnskole og videregående skole er de viktigste bibliotektilbudene for barn og unges leselyst og leseferdigheter. De er en integrert del av skolens pedagogiske virksomhet og har kjennskap til kompetansekrav som fremtidens studenter og arbeidstakere vil kunne møte. Skolebibliotekaren er oppdatert på litteratur og litteraturformidling, relevante digitale ressurser, kildekritikk og kildehenvisning.

Bibliotek kan legge til rette både for formell og uformell livslang læring. Det er behov for at flere kan ta utdanning der de bor. Dette krever at folkebibliotek og universitets- og høyskolebibliotek følger opp flere desentraliserte studenter. Folkebiblioteket som kommunens fagbibliotek kan ta en rolle her.

Aldri før har det vært så mye informasjon tilgjengelig som nå. Det krever mye av innbyggere å orientere seg for å finne informasjon de kan stole på. Her er bibliotekene viktige som eksperter på og formidlere av informasjonskompetanse.

Digitale ferdigheter har blitt nødvendig for å delta i samfunnet, og å oppnå de rettighetene man har. Digitaliseringsdirektoratet (Digdir) anslår at hver femte innbygger kan være sårbar i møtet med digitale offentlige tjenester. Bibliotek kan sammen med andre offentlige tjenester motvirke slik utenforskap.

Biblioteket skal kunne tilby informasjon og veiledning for å finne relevant samfunnsinformasjon, både generelt og for krise- og beredskapssituasjoner.

Kunnskapsformidling handler også om lokalt viktig informasjon, som formidling av lokalhistorie og annen lokal informasjon.

Forskning på bibliotek og deres verdi

Bibliotek er ønsket av befolkningen i Norge. I undersøkelser får bibliotek høy verdi og skårer høyt på tilfredshet. En norsk doktorgradsavhandling konkluderer at biblioteksatsning lønner seg: for hver krone investert, gir offentlige bibliotekstjenester en samfunnsmessig nytteverdi verdt fire kroner tilbake.

I Danmark er betalingsvilligheten høy og offentlige besparinger enda høyere. Danskerne er villige til å gi 4 millioner kroner for bibliotek, og anslår at 2 millioner er verdien på fritidslesing. Undersøkelsen viste også at verdi i digital omstilling førte til både private og offentlige besparelser på opptil 200 millioner!

I England viser en studie ved Suffolk-bibliotekene at for hvert pund investert skapes seks pund i sosial verdi. Studien viser også at bibliotekene sparte helsetjenestene med hele 542 000 pund i året.

Status og utfordringsbildet for bibliotekene i Finnmark

Norges befolkning er veldig fornøyd med folkebibliotekene. Bibliotekene brukes av folk i alle aldre og fra alle samfunnslag, og har høy tillit i befolkningen.

Finnmark har færre aktive lånere og færre besøk per innbygger enn landsgjennomsnittet. I løpet av de siste 20 årene er det blitt færre bibliotekenheter, færre bibliotekansatte, færre åpningstimer, mindre budsjett til innkjøp av medier og kun et fåtall av lokalene er oppgradert etter 2014. Bibliotekene i de fleste kommunene er stengt på lørdager, og kun noen få av bibliotekene er tilgjengelig utenom betjent åpningstid. Mange bibliotek har ikke en god fysisk plassering i sitt lokalsamfunn.

8 av 18 kommuner har mindre enn 100% stilling på folkebiblioteket. Få grunnskoler har stillingsressurser til skolebibliotek i det hele tatt. I de fleste kommunene finnes det ikke et bibliotekfaglig miljø.

Bibliotekene i Finnmark uttrykker både vilje til og ønske om å gi befolkningen et godt bibliotektilbud, men ressursene er knappe. Dette fører til at bibliotekene ikke kan være så tilgjengelige som de ansatte ønsker. Få kommuner har egne bibliotekplaner, men i noen kommuner er biblioteket beskrevet som en del av en overordnet plan. De fleste bibliotekene er ikke tydelig definert i kommunalt planverk. Det gir inntrykk av at det er liten bevissthet om bibliotekenes rolle hos bibliotekteierne.

Tallene på innlån til Finnmark er lavere enn ellers i landet. Folkebibliotekloven forankrer et lånesamarbeid mellom bibliotekene i Norge, der bibliotekene stiller sine samlinger til disposisjon for lånere ved andre bibliotek i hele landet.

I Sør-Norge er det egne transportordninger mellom bibliotekene, som driftes og finansieres i et spleiselag mellom fylkeskommuner og kommuner. Tilsvarende transportordning finnes ikke i Nord-Norge. Bibliotekene i Nord-Norge må derfor betale porto for hvert dokument som fjernlånes. Det er økonomisk lite forutsigbart.

En konsekvens av Sør-Norges transportordning er at bøker som skal lånes inn fra sør til nord bruker lang tid på å komme frem. Omlasting fra transportordning til annen transportør gjør at lånere i nord må vente mye lengre på innlånte bøker enn lånere i sør. Det må utvikles gode nasjonale løsninger som også fungerer effektivt i Nord-Norge.

Digitalt innhold er en viktig del av bibliotektilbudet, og det er flere tjenester knyttet til digitalt utlån. Etterspørselen etter digitalt innhold er stor, og noe innhold finnes bare tilgjengelig digitalt. Det er stor variasjon av hva som tilbys av digitalt innhold i kommunene. Finnmark har vært med i et regionalt utviklingsprosjekt som har resultert i Bibliotek24. Bibliotek24 administrerer og forhandler avtaler til digitale innholdstjenester, og gjør innkjøp av digitalt innhold enklere lokalt, men det er kommunens ressurser som avgjør hva som tilbys. En nasjonal modell for felles formidlingsløsning er i utvikling, med mål om å gi «felles tilgang til det digitale biblioteket».

Finnmark har en felles regional bibliotektiltjeneste og samarbeid for innkjøp og formidling av e-bøker og lydbøker.

Bibliotekene i Finnmark har tett dialog og faglig fellesskap. Fylkesbiblioteket arrangerer møter for sektoren og det er god oppslutning og engasjement om utvikling av bibliotekene i fylket. Fylkesbiblioteket har igangsatt og gjennomført flere prosjekter, for eksempel om formidling og samarbeid, finansiert med eksterne midler, hovedsakelig fra Nasjonalbiblioteket.

Bibliotekene i Finnmark har god erfaring med samarbeid i utviklingsprosjekter, samt koordinering av forfatterturneer og lignende aktiviteter på en uformell, praktisk og effektiv måte.

Det er få formelle bibliotekfaglige samarbeid mellom kommuner. Få kommuner utvikler tjenester sammen eller utnytter ressurser i fellesskap, og ingen deler på det lovpålagte kompetansekravet.

Visjon: Gode bibliotek bidrar til gode liv i Finnmark

Bibliotek har stort potensiale til å bidra i lokal utvikling. Det er imidlertid utfordrende for kommunene i Finnmark å innfri alle oppgavene som er beskrevet i formålsparagrafen til lov om folkebibliotek på grunn av knappe ressurser.

For å styrke bibliotekenes rolle og oppfylle kravene i loven må bibliotekeierne gjøre en bevisst prioritering. Bibliotek tjenestene må forankres i bibliotekeierens definerte utfordringer og helhetlige satsning. Biblioteksjefens rolle og ansvar for bibliotek tjenestene må også tydeliggjøres og styrkes.

For at bibliotekene i Finnmark kan være et ledd i et nasjonalt system, må det finnes nye nasjonale løsninger på eksisterende utfordringer knyttet til fysiske fjernlån og digitalt innhold.

Utfordringene med fjernlån mellom bibliotekene må løftes til statlig nivå. Det er behov for dialog og nye løsninger for å opprettholde et nasjonalt biblioteksystem, og sikre at lånerne i nord får samme tilbud som lånerne i sør.

Bibliotekene, som skal gjøre litteratur og andre medier gratis tilgjengelig for befolkningen, må ha tilgang til å kjøpe og låne ut både fysisk og digitalt format. Bibliotekene må ha tilgang til å kjøpe faglitteratur i alle format, og ha en bærekraftig løsning for utlån av lydbøker og e-bøker.

Bibliotek24 har som mål å samle, styrke og effektivisere bibliotekenes digitale innholdstjenester for å sikre likere tilgang for Norges innbyggere og bedre vilkår

for bibliotek. Det gjør det enklere å kjøpe digitalt innhold, men det er likevel ressursene lokalt som avgjør tilbudet.

Regional utjevning og tilskudd til innkjøp av digitalt innhold er et bidrag til jevnere tilbud i kommunene i Finnmark, men en nasjonal koordinering vil sikre likt utgangspunkt for tilgang til tjenester, samt like avtaler som muliggjør felles digital infrastruktur for alle innbyggere i hele landet.

Bibliotekene i Finnmark må kunne levere de samme tjenestene som i landet for øvrig, og er avhengig av statens tilrettelegging for å utjevne det digitale tilbudet.

Det er behov for å styrke møteplasser og aktiviteter i lokalsamfunnene i Finnmark. Å skape en trygg og inkluderende møteplass på biblioteket kan bidra til at innbyggerne trives, det kan skape fellesskap og fremme integrering.

Biblioteket skal være arena for offentlig samtale og debatt, det vil si dialog og samtaler om samfunn og politikk som kan skape engasjement og bedre valgdeltakelse. Offentlige samtaler på biblioteket kan resultere i direkte innspill til lokalpolitikere om bedring og endring av lokalsamfunnet.

Finnmark har behov for fagkompetanse og kvalifisert arbeidskraft. Bibliotek kan bidra i større grad for å utdanne befolkningen. Bibliotek kan gi tilgang på fysisk og digital faglitteratur, og være et sted å være for studenter. Alle bibliotek kan bidra til livslang læring, men det må være samarbeid og erfaringsutveksling mellom bibliotektyper og forvaltningsområder. Skolebibliotek, fagbibliotekene i UH-sektor, folkebibliotek og fylkesbibliotek må lage nye samarbeidsstrukturer i Finnmark.

Her er det et stort potensial til bedre ressursutnyttelse, som kan føre til at flere innbyggere kan gjennomføre desentralisert utdanning. Bare ved å få tilgang til faglitteratur på folkebiblioteket der studentene bor, kan være avgjørende for å tilrettelegge for desentralisert utdanning i distriktene. Det er derfor nødvendig at folkebibliotekene ikke utelates i rettigheter til kjøp av pensumbøker, men at det også kan gjøres tilgjengelig i bibliotekene.

Det skal være attraktivt å være elev i Finnmark! Skolebiblioteket skal være et godt sted å være, en inkluderende, trygg møteplass og læringsarena. Finnmarks elever skal ha lik tilgang til gode skolebibliotek som forankres i skolebibliotekplaner hos skoleeier. Skolebiblioteket skal være en integrert del av skolens pedagogiske virksomhet og styrke elevers muligheter for å fullføre skolegang, mestre arbeidsliv og fritid, samt delta aktivt i demokratiet. Gjennom litteratur, debatt og samtale skal elevenes identitet og lokale tilhørighet styrkes gjennom møter i skolebiblioteket.

Aktiv formidling av bibliotekenes samlinger bidrar til høyere utlån. Aktiv formidling krever ressurser og kompetanse.

Det er viktig at samisk og kvensk/norskfinsk er synlig i litteratur- og kulturformidlingen på bibliotekene i Finnmark.

Gode bibliotektenester er avhengig av at de ansatte har oppdatert kompetanse. Siden bibliotektenestene er så mangfoldige kreves det kompetanse innen mange felt, som formidling, digitalisering, markedsføring, litteraturkunnskap, kommuni-

kasjon, arrangørkompetanse, saksbehandling og økonomi. Dette er omfattende med tanke på hvilke ressurser de ulike bibliotekene har.

Fylkesbiblioteket skal fortsatt ha en betydelig rolle som nettverksbygger og kompetanseutvikler for biblioteksektoren i Finnmark, for å sikre at ansatte i sektoren har oppdatert kunnskap og rammebetingelser for utvikling til det beste for befolkningen i Finnmark.

Erfaringsvis vet vi at samarbeid kan gi positive effekter i form bedre tjenester og ressursutnyttelse. Det er samarbeid mellom bibliotek i Finnmark, men det kan være et potensiale for få til ytterligere samarbeidsformer, på tvers av kommunegrenser og forvaltningsnivå. Demografisk utvikling, rekrutteringsutfordringer og nye kompetansekrav gir generelt utfordringer i Finnmark, så også for biblioteksektoren. Det foreslås at det i planperioden vurderes nye samarbeidskonstellasjoner, som prøveprosjekter for å finne nye modeller for gode bibliotekstjenester i fylket.

Med utgangspunkt i de utfordringene som er beskrevet over og visjonen som er formulert for denne planen er det definert fire overordnede mål med tilhørende strategier som skal være utgangspunkt for et handlingsprogram med konkrete tiltak.

Mål og strategier

Barn og unge er en prioritert målgruppe for bibliotekene i Finnmark.

MÅL 1: Bibliotekene i Finnmark har gode rammebetingelser

Strategier for gode rammebetingelser:

- 1.1 Alle skal ha en bibliotekplan hvor tilbud og tjenester er utarbeidet etter lokale behov
Kommunene skal ha en plan for bibliotek tjenester og fylkeskommunen skal ha en skolebibliotekplan
- 1.2 Bibliotekets lokaler er tilgjengelige i form av gode åpningstider, har en sentral plassering og er universelt utformet
- 1.3 Biblioteket er synlig og bidrar i gode samarbeid
- 1.4 Biblioteket deltar i utviklingsprosjekter, innovasjon og digitalisering
- 1.5 Biblioteket formidler aktuelle medier og tjenester, fysisk og digitalt
- 1.6 Biblioteket inngår i bibliotekfaglig kompetanseutvikling
- 1.7 Øke ressursene til bibliotekene for å tilby gode bibliotek tjenester
- 1.8 Vurdere nye samarbeidsformer for utvikling av bibliotektilbudet i Finnmark
- 1.9 Fylkesbiblioteket skal bidra til utviklingsarbeid, nettverk og kompetanseutvikling i biblioteksektoren i Finnmark

MÅL 2: Bibliotekene i Finnmark er gode lokale møtesteder

Strategier for å styrke gode lokale møteplasser:

- 2.1 Biblioteket er et sted for å være og for å møte andre
- 2.2 Biblioteket er en arena for offentlige samtale og bidrar til økt demokratisk deltakelse
- 2.3 Biblioteket fremmer integrering og inkludering
- 2.4 Biblioteket gir rom for kreative fellesskap
- 2.5 Biblioteket er et møtepunkt mellom frivilligheten, kommuneadministrasjonen, lokalt næringsliv og innbyggere

MÅL 3: Bibliotekene i Finnmark formidler kunnskap og læring

Strategier for å styrke formidling av kunnskap og læring:

- 3.1 Biblioteket fremmer kultur for lesing og livslang læring
- 3.2 Biblioteket bidrar til informasjonskompetanse og kildekritikk blant innbyggerne
- 3.3 Biblioteket formidler Finnmarks historie
- 3.4 Finnmarks elever har tilgang på gode skolebibliotekstjenester
- 3.5 Biblioteket fremmer digital kompetanse og deltakelse

MÅL 4: Bibliotekene i Finnmark formidler kultur og litteratur

Strategier for å formidle kultur og litteratur:

- 4.1 Biblioteket fremmer leselyst
- 4.2 Biblioteket og bokbussen synliggjør litteratur fra regionen, spesielt samisk og kvensk/norskfinsk
- 4.3 Biblioteket tar en rolle i forsoningsarbeidet
- 4.4 Biblioteket formidler lokal kultur og Finnmarks mangfold

Oppfølging av bibliotekplanen

Planen er utarbeidet etter lovverk, bærekraftmål, nasjonale strategier, nasjonale føringer og forventninger til regional og kommunal planlegging. Planen skal revideres i løpet av tolvårsperioden.

Det skal utarbeides handlingsprogram for å konkretisere gjennomføring av planen. Handlingsprogrammene skal beskrive konkrete tiltak og hvem som har ansvar for gjennomføringen. For hvert nye handlingsprogram skal fylkeskommunen legge frem et nytt kunnskapsgrunnlag.

Finnmark fylkeskommune, kommunene og andre samarbeidsparter utarbeider forslag til toårige handlingsprogram. Planen gjelder for alle forvaltningsnivå. Handlingsprogrammene skal vedtas i Finnmark fylkesting.